

3. Dolynnyi Yu. O. Stan pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia i sportu do reabilitatsiinoi roboty z ditmy z obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostiamy / Yu. O. Dolynnyi // Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogichni nauky». – Vypusk № 78. Tom 3. – Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet, 2017. – S. 109–113.
4. Ivanov V. S. Osnovy matematicheskoy statistiki / Ivanov V. S. – Moskva : Fizkul'tura i sport, 1990. – 175 s.
5. Holodov ZH. K. Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya / Holodov ZH. K., Kuznecov V. S. – Moskva : Akademiya, 2001. – S. 131–132.
6. Kremer N. SH. Teoriya veroyatnostej i matematicheskaya statistika / Kremer N. SH. – Moskva : YUniti, 2000. – 543 s.
7. Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya: v 2 t. / pod red. T. YU. Krucevich. K.: Olimpijskaya literatura, 2003.
8. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannia: pidruchnyk dlia stud. vuziv fiz. vykhov. i sportu. V 2 t. T.2. Metodyka fizychnoho vykhovannia riznykh hrup naselennia / za red. T. Yu. Krutsevych. – K.: Olimpijska literatura, 2008. – 368 s.
9. Matveev L. P. Osnovy obshchej teorii sporta i sistemy podgotovki sportsmenov. – Kiïv: Olimpijskaya literatura, 1999. – 317 s.
10. Suslakov B. A. Statisticheskie metody obrabotki rezul'tatov izmerenij // Sportivnaya metrologiya / pod red. prof. V.M.Zaciorskogo. – M.: Fizkul'tura i sport, 1982. – S. 19–62.
11. Tyurin YU.N. Statisticheskij analiz dannyh na komp'yutere / pod. red. V.EH.Figurnova. – Moskva : INFRA, 1998. – 528 s.

УДК 378.091.2:62/68

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

О. В. Земка

orcid.org/0000-0002-2752-4694

У статті обґрунтовано важливість застосування підприємницького підходу для підготовки майбутніх учителів технологій до розв'язання професійних завдань, пов'язаних із формуванням підприємницької компетентності в учнів. Сформульовано дефініцію «підприємницька компетентність майбутніх учителів технологій» з урахуванням її особливості в контексті практичної реалізації. Розглянуто сутність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, особистісно-рефлексивного компонентів підприємницької компетентності майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: компетентнісний підхід, підприємницька компетентність, майбутні учителі технологій, компоненти підприємницької компетентності.

ESSENCE AND STRUCTURE OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES

O. Zemka

The article notes the need to prepare students for entrepreneurial activity. We give the leading role in the solution of this issue to technology teachers. It actualises the issue of preparing future technology teachers to solve certain tasks. The importance of applying the entrepreneurial approach in the professional training of students in the context of our research is substantiated. The documents and scientific sources are analyzed for clarification of the content of entrepreneurial competence. The definition of "entrepreneurial competence of future technology teachers" is formulated according to its specifics. The formed entrepreneurial competence will help future technology teachers to successfully solve the problem of entrepreneurial competence formation in students. The entrepreneurial competence of future technology teachers consists of motivational-value, cognitive, activity, personality-reflexive components. The motivational-value component includes positive entrepreneurial motivation, recognition of the need to form entrepreneurial competence in students and the dominant role of technology teachers in this process. The cognitive component combines a complex of entrepreneurial knowledge that forms the economic and legal literacy of future educators. Activity component is characterized by the developed skills to plan, organize, control business activity, generate new business ideas, conduct mini-market research, business communication skills, making alternative solutions, as well as methodological skills to form entrepreneurial skills among schoolchildren. Personality-reflexive component is represented by personal qualities such as purposefulness, autonomy, initiative, creativity, mobility, readiness for justifiable risk, responsibility for decisions made, prudence in income distribution, resourcefulness in resource use, emotional intelligence, need for knowledge updating, reflection, the desire for self-improvement.

Keywords: competent approach, entrepreneurial competence, future teachers of technology, components of entrepreneurial competence.

Економічне піднесення країни в умовах ринкових трансформацій потребує розвитку підприємницького потенціалу сучасної молоді. Суспільство формує соціальне замовлення на ініціативну, активну

підприємливу особистість, здатну до самоорганізації, творчої продуктивної діяльності, гнучкості та мобільності в конкурентному середовищі. У зв'язку з цим проблема модернізації всіх рівнів системи освіти набуває стратегічного значення.

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» серед шляхів і способів комплексного розв'язання проблеми передбачається розроблення принципово нових державних стандартів загальної середньої освіти, що мають ґрунтуватися на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя». Комплекс ключових компетентностей поєднує компетентність «підприємливість та фінансова грамотність» [7].

Перехід від консервативних до інноваційних форм і методів шкільної освіти вимагає якісно нової моделі підготовки педагогічних кадрів. Забезпечити формування ключових компетентностей учнів на високому рівні зможе лиш той учитель, який сам наділений цими компетентностями. Першочергову роль у досягненні освітніх цілей щодо формування підприємницької компетентності в учнів ми відводимо учителям технологій. Адже провідними педагогічними функціями цих фахівців є долучення дітей і підлітків до активної трудової діяльності, формування перетворювальних умінь і навичок, виховання поваги до праці, заощадливості тощо.

Питання застосування в освітній практиці компетентнісного підходу розглядається в працях Н. Бібік, С. Бондар, І. Зимньої, В. Красевського, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського, В. Ягупова та ін. Різні аспекти формування підприємницької компетентності висвітлюють Є. Белан, Ю. Білова, М. Гатиятулін, Т. Матвеева, Д. Мещеряков, В. Морозова, М. Романова, Л. Спенсер, О. Суласва та ін. Разом з тим відсутні ґрунтовні дослідження змісту підприємницької компетентності майбутніх учителів технологій, обумовленого умовами її практичної реалізації під час педагогічної діяльності.

Метою статті є розкриття специфіки і структури підприємницької компетентності як важливої складової професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Компетентнісний підхід декларує перехід від акумуляції знань до вироблення способів діяльності, пошуку засобів її здійснення. Актуальність запровадження компетентнісного підходу в систему професійної освіти обумовлена її метою – формування кваліфікованого кадрового потенціалу для задоволення потреб суспільства, ринку праці й держави шляхом створення умов для набуття знань, умінь, навичок і компетентностей у сфері професійної діяльності особистості упродовж життя відповідно до її покликання, інтересів і здібностей [15].

Синтез традиційних методів навчання, що полягають у безпосередній передачі знань і формуванні умінь і навичок, з процесом оволодіння певними компетентностями сприяє реалізації дидактичних принципів активності, свідомості та самостійності, зв'язку навчання з життям, єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання. Орієнтація системи вищої освіти на формування компетентностей у майбутніх спеціалістів спрямована на ефективну взаємодію з ринком праці, підвищення конкурентоспроможності випускників ЗВО, оновлення змісту, форм, методів та створення відповідного освітнього середовища.

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність трактується як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [12].

Досліджуючи компетентність у системі категорій, що описують соціальні вияви професійно-педагогічної якості особистості та задають межі і рівень функціональних дій у професії, І. Зязюн характеризує її як здатність до вирішення професійних задач певного визначеного класу з використанням реальних знань, умінь, навичок, досвіду. Компетентність має чітко визначену структуру, кількісний (виокремлення рівнів) та якісний (соціальна, методологічна, технологічна тощо) виміри. Поняття «компетентність» має конкретно-історичну визначеність і може оцінюватися лише у практичній діяльності, позаяк вона відбиває готовність і здібність людини професійно виконувати педагогічні функції згідно із прийнятими в суспільстві на сьогодні нормативами і стандартами [6, с. 13].

Державний стандарт базової й повної загальної середньої освіти визначає ключову компетентність як спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти в різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Підприємницька компетентність також указується як ключова на ряду із умінням учитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математичною і базовими компетентностями в галузі природознавства й техніки, інформаційно-комунікаційною, соціальною, громадянською, загальнокультурною і здоров'язбережувальною компетентностями [4].

Специфіка цілей і завдань, що стоять перед учителем технологій закладу загальної середньої освіти, обумовлює вимоги до рівня його професійної підготовки. Для ефективного здійснення функцій учителя

технологій випускники вищих навчальних закладів повинні володіти сукупністю ключових (міжпредметних) компетентностей, у тому числі й підприємницькою.

Зміст Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Трудове навчання 5-9 класи» «орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей» [14].

У контексті вивчення варіативних модулів, визначених Навчальною програмою (рівень стандарту, академічний рівень) «Технології. 10-11 класи», старшокласниками опановується діяльність, спрямована на створення творчих проектів. З-поміж завдань, які формує учитель, домінантними є розвиток творчого та критичного мислення, формування дослідницьких здатностей, що передбачають уміння знаходити, аналізувати, узагальнювати необхідну інформацію, зокрема із застосуванням інтернет-технологій, уміння проводити невеликі за обсягом маркетингові розвідки, вирішувати питання ресурсного забезпечення, планувати, організовувати, здійснювати діагностику та оцінювання власної роботи [10]. Реалізацію поставлених у Навчальній програмі завдань для учителя технологій ми розглядаємо як складову частину багатогранного процесу формування в учнів підприємницької компетентності, адже проектна діяльність, результатом якої буде вдалий творчий проект, є запорукою успішного функціонування виробничого підприємництва.

Предмет «Технології» додано до переліку вибірково-обов'язкових профільних предметів, що вводять до навчального плану загальноосвітньої школи. Концепція профільного навчання в старшій школі розглядає дві структурно-змістові моделі підготовки фахівців для забезпечення профільної школи висококваліфікованими кадрами. Одна з них передбачає професійну підготовку вчителів педагогічними ЗВО із застосуванням сучасних підходів до організації педагогічної освіти [13]. Визначена мета профільного навчання актуалізує проблему формування підприємницької компетентності у майбутніх учителів технологій.

Забезпечити цілісне розуміння сутності та змістового навантаження підприємницької компетентності, важливості її формування у майбутніх учителів технологій як передумови підготовки школярів до підприємницької діяльності допоможе аналіз наукових джерел.

Згідно з трактуванням П. Єшенка, підприємець – це суб'єкт, який об'єднує в собі новаторські, комерційні та організаторські здібності для пошуку і розвитку нових видів, методів виробництва, нових благ та їхніх нових характеристик, нових сфер вкладення капіталу [3, с. 258].

Аналізуючи особистість підприємця як суб'єкта економічної діяльності, погоджуємося з Л. Васильєвою, яка серед підприємницьких ознак виокремлює спроможність поєднувати у часі виникнення ідеї з її безпосередньою реалізацією, виняткову працездатність, а уміння приймати рішення і ризикувати під час упровадження бізнес-ідей або проектів визначає як домінантну підприємницьку здатність, що в процесі здійснення підприємницької практики сполучає всі інші чинники в єдину систему [2, с. 176].

Погоджуємося, що підприємництво як особливий різновид людської діяльності і поведінки, об'єднує в собі елемент ініціативи – особливу чутливість до змін і прагнення щось змінити у власному житті; елемент ризику – готовність ризикувати та брати на себе відповідальність за можливі невдачі й поразки; елемент новаторства – упровадження у виробництво винаходів та інновацій; елемент свободи – самостійність у прийнятті важливих рішень; елемент активності – спрямованість на діяльне перетворення навколишнього світу, побудову нових відносин [11].

У процесі економічної соціалізації формується ціннісна структура індивідуума, що є запорукою його включення у суспільні відносини як активного дієвого суб'єкта. Ціннісні орієнтації визначають ставлення особистості до соціальної дійсності, інтересів суспільства та, мотивуючи її поведінку, спрямовують на певний вид діяльності. Система ціннісних орієнтацій людини не є сталим утворенням, а здатна трансформуватися впродовж життя [16, с. 49-50]. За таких умов до освітніх завдань у контексті нашого дослідження необхідно віднести формування позитивних підприємницьких налаштувань, зорієнтованості на активну перетворювальну діяльність як для задоволення індивідуальних потреб, так і для сприяння соціально-економічному поступу суспільства.

Ринкові відносини диктують нові вимоги щодо розвитку якостей ділової людини. Одним із результатів підприємницької підготовки має бути поступове формування в молоді раціонального способу мислення як основи отримання навичок орієнтації в інформаційних потоках, прийняття рішень як у ситуаціях стандартного вибору, так і в умовах невизначеності.

Пристаємо на позиції А. Дзунди, яка економічне мислення називає найважливішим особистісним аспектом соціоекономічної культури, що взаємодіє з когнітивним (системою соціально-економічних знань, умінь і навичок) і ціннісним компонентами культури, економічною та соціальною поведінкою людини. Дослідниця доводить, що широту, гнучкість, критичність, цілеспрямованість економічного мислення можна вважати сформованими в учнів, якщо вони вміють аналізувати умови й цілі при виборі моделей і стратегій у певній економічній ситуації, у будь-який момент процесу мислення можуть систематизувати

наявну інформацію за достовірністю, повнотою, доступністю та доповнити її, уміють складати загальний план досягнення мети із застосуванням необхідних розумових операцій, уміють визначати правильність та ефективність отриманого результату [5].

Чесне, відповідальне підприємництво є запорукою міцних стосунків із партнерами, розширення кола споживачів, розбудови фінансового благополуччя країни. Тому сучасна підприємницька діяльність має бути підпорядкована принципам ділової етики та ґрунтуватися на моральності підприємців. Усебічний розвиток культури спілкування передбачає міцне засвоєння школярами норм «чесного» підприємництва, формування професійно-ділових якостей: чесності, порядності, гідності, уваги до людей тощо [9, с. 24].

Невід'ємною частиною підприємницької компетентності вважаємо соціальну (Н. Варга, В. Гаркуша, Д. Мещеряков та ін.), зокрема екологічну (В. Савінова та ін.) відповідальність підприємців. Соціальна відповідальність, що встановлюється чинним законодавством, диктує необхідність постійного поповнення знань та практичного досвіду, розвитку перспективного мислення задля можливості внесення коректив у організацію виробництва та відносини, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності. Екологічна відповідальність передбачає запровадження природоохоронних технологій, а також заходів, спрямованих на економне використання сировини та її повторної обробки.

До найважливіших ознак підприємницької діяльності відноситься і її ризикований характер. У наукових розвідках економістів підприємницький ризик визначається як здатність активно діяти, зосереджуючи увагу на одних моментах, нехтуючи іншими. Об'єктивність ризику підприємницької діяльності обумовлена зовнішніми умовами, на які суб'єкт господарювання не може вплинути. На протигагу цьому ступінь ризику, зумовлений його суб'єктивністю, цілком залежить від здатності підприємця грамотно оцінити ситуацію, сформувавши стратегію поведінки, обрати найкращу альтернативу [8, с. 46]. На нашу думку, високий рівень підприємницької компетентності дозволяє людині всебічно проаналізувати стан речей з метою прийняття найоптимальнішого варіанту вирішення проблеми й забезпечення стійкості фірми на ринку.

Сучасні економісти з-поміж основних факторів виробництва (капітал, праця, земля) у якості головного ресурсу виділяють підприємницькі здібності, унікальність якого пояснюється тим, що він приводить у рух і координує взаємодію всіх інших, матеріальних, чинників виробництва для досягнення максимального ефекту підприємницької діяльності.

Здібності характеризують як індивідуально-психологічні особливості особистості, що «виявляються не в знаннях, вміннях і навиках, як таких, а в динаміці їх придбання, тобто в тому, наскільки за інших рівних умов швидко, глибоко і міцно здійснюється процес оволодіння знаннями і вміннями, істотно важливими для цієї діяльності». Підприємницькі здібності дозволяють «знаходити і використовувати якнайкраще поєднання ресурсів у процесі виробництва, створювати й застосовувати новачі, йти на певний ризик, необхідний для виконання поставленої мети» [17, с. 16].

Таким чином, студіювання теоретичних джерел дало змогу зробити висновки, що в основі психологічного механізму підприємця лежать такі вольові якості, як ініціативність; самостійність і незалежність, що мають формуватися в нерозривній єдності з відповідальністю; рішучістю, суміжною з розважливістю; енергійністю та наполегливістю. Ідентифікуючими ознаками підприємця є його здатність до генерування ідей, об'єктивного оцінювання економічної ситуації, виваженого ризику, ефективної комунікативної взаємодії, визнання особистої відповідальності за прийняті рішення. Крім того, функціонування успішного підприємства неможливе без міцної бази економічно-правових знань, організаційних умінь та позитивної мотиваційної налаштованості.

Серед запропонованих науковцями дефініцій підприємницької компетентності найбільше нам імпонують погляди Ю. Білової, яка трактує цей феномен як детермінанту «виникнення й розвитку специфічних базових компетентностей конкретного виду конструктивної діяльності людини» і досліджує означений підприємницьку компетентність як інтегральну психологічну якість особистості, що проявляється в мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових ідей, дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті [1, с. 16].

Специфіку формування підприємницької компетентності у майбутніх учителів технологій ми вбачаємо в тому, що застосування підприємницьких якостей та набутих здатностей відбувається не в процесі самостійного господарювання, а під час навчання учнів з метою підготовки їхньої інтеграції в сучасне ринкове середовище.

Отже, проаналізувавши напрацьовану джерельну базу, керуючись Законом України «Про вищу освіту», пропонуємо авторське трактування дефініції «підприємницька компетентність» у розрізі формування цього феномену в майбутніх педагогів, які будуть готувати учнів до активної трудової діяльності. *Підприємницька компетентність майбутнього вчителя технологій ми розглядаємо як інтегративне особистісне надбання, засноване на мотиваційній зорієнтованості, знаннях, якостях та*

здатностях, необхідних як для організації та успішного впровадження законної підприємницької діяльності, так і для формування підприємницьких налаштувань, рис і здатностей у школярів.

Підприємницька компетентність майбутнього вчителя технологій об'єднує в собі такі *компоненти*: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний*.

Мотиваційно-ціннісний поєднує позитивне морально-етичне налаштування до здійснення підприємництва як рушійної сили ринкової економіки, що передбачає повагу до цінностей підприємця нового часу (свободи вибору діяльності, працьовитості, чесності у стосунках зі споживачами, бізнес-партнерами, державою, соціальної відповідальності, ощадливості у використанні обмежених ресурсів тощо), усвідомлення майбутніми педагогами необхідності формування підприємницької компетентності в учнів та визнання домінуючої ролі вчителів технологій у реалізації цього процесу.

Когнітивний компонент об'єднує комплекс систематизованих знань підприємницького спрямування, що формують економічну та юридичну грамотність майбутніх педагогів і міцну теоретико-методологічну базу для ефективної підготовки школярів до здійснення практики підприємництва в рамках навчально-виховної діяльності на уроках трудового навчання та технологій.

Діяльнісний компонент характеризується сформованими вміннями планувати, організовувати, контролювати продуктивну підприємницьку діяльність, використовувати сучасні інформаційні технології для пошуку нових бізнес-ідей, маркетингового міні-дослідження ринкового середовища, навичками безконфліктної ділової комунікації, швидкого прийняття альтернативних рішень, а також методологічними вміннями формувати практичну складову підприємницької компетентності в учнів.

Особистісно-рефлексивний компонент репрезентований такими особистісними якостями як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, креативність, мобільність, готовність до виправданого ризику, відповідальність за прийняті рішення, розсудливість при розподілі доходів, ощадливість у використанні ресурсів, емоційний інтелект, сугестія, емпатія, потреба в оновленні знань, творче та водночас раціональне ставлення до виконання поставлених завдань, прагнення до самоаналізу, подолання невдач, виправлення помилок та постійного самовдосконалення.

Отже, сформована підприємницька компетентність допоможе майбутнім учителям технологій успішно вирішувати завдання щодо формування підприємницької компетентності в учнів. Сутність підприємницької компетентності майбутніх учителів технологій розкривається через змістове наповнення її мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, особистісно-рефлексивного компонентів. Специфікою такої компетентності є методичний аспект, значимість якого впливає з необхідності формування у майбутніх педагогів підприємницьких налаштувань, здатностей і якостей не тільки для реалізації власних підприємницьких проектів, а для підготовки школярів до підприємницької діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в удосконаленні процесу формування підприємницької компетентності майбутніх учителів технологій як важливої складової професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах нової української школи.

Література

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю / Ю. А. Білова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2013. – Вип. 7. – С. 15 – 17. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2013_7_7
2. Васильєва Л.М. Поняття і сутність підприємництва / Л.М. Васильєва // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. – 2010. – №1. – С. 175-178.
3. Гальчинский А.С. Основы экономической теории / Ещенко П.С. Палкин Ю.И. – Москва : Высшая школа, 1995. – 471 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. [Чинний від 21.08.2013]. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2018).
5. Дзундза А. Формування економічного мислення учнів засобами економіко-математичного моделювання / А. Дзундза // Рідна школа. – 2004. – №4. – (891) С.39-42.
6. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 25. – С. 13–18.
7. Концепція Нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/10/2016. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.03.2018).
8. Мельник А. О. Психологія ризику в підприємницькій діяльності / А. О. Мельник, А. Е. Шелудько // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 2(2). – С. 44-47.
9. Набока О. Навчання і виховання майбутніх підприємців / О. Набока // Рідна школа. – 1999. №9 (837) С.24-28.
10. Навчальна програма (рівень стандарту, академічний рівень) «Технології. 10-11 класи» URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 21.09.2017).

11. Пачковський Ю.Ф. Підприємництво як предмет соціопсихологічного дослідження : *автореф.* дис. на здобуття наук. ступеня док. соціол. наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / Ю.Ф. Пачковський. – Київ, 2004. – 36 с.
12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 01.01.2018. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>(дата звернення: 03.02.2018).
13. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі [Наказ МОН № 1456 від 21.10.13 р.]. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/ (дата звернення: 21.09.2017).
14. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Трудове навчання 5-9 класи» [Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 21.09.2017).
15. Проект Закону про професійну освіту в Україні. Дата реєстрації: 10.10.2016. Номер реєстрації: 5160-1. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60075 (дата звернення: 13.03.2017).
16. Соціально-психологічні проблемистановлення суб'єкта економічної соціалізації : монографія / [Т.В. Говорун, Н.М. Дембицька, І.К. Зубіашвілітін.]; занаук. редакцією В.В. Москаленко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 206 с.
17. Філіпенко А. В. Готовність молоді до підприємницької діяльності як філософсько- педагогічна проблема / А. В. Філіпенко // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – Вип. 3. – С. 13–19.

Reference

1. Bilova Yu. A. Ponyattya ta struktura pidpr'yemny'ch'koyi kompetentnosti majbutnix faxivciv ekonomichnogo profilu / Yu. A. Bilova // Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vy'xovannya v zakladax osvity'. – 2013. – Vy'p. 7. – S. 15 – 17. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2013_7_7
2. Vasil'yeva L.M. Ponyattya i sutnist' pidpr'yemny'chtva / L.M. Vasil'yeva // Visnyk Dnipropetrovs'kogo derzhavnogo agrarnogo universytetu. – 2010. – #1. – S. 175-178.
3. Gal'chy'nsky'j A.S. Osnovy' ekonomichnoyi teorii / Eshhenko P.S. Palky'n Yu.Y'. – Moskva : Vysshaya shkola, 1995. – 471 с.
4. Derzhavny'j standart bazovoyi i povnoyi zagal'noyi seredn'oyi osvity'. [Chy'nny'j vid 21.08.2013]. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (data zvernennya: 03.02.2018).
5. Dzundza A. Formuvannya ekonomichnogo my'slennya uchniv zasobamy' ekonomiko-matematy'chnogo modelyuvannya / A. Dzundza // Ridna shkola. – 2004. – #4. – (891) S.39-42.
6. Zyazyun I.A. Filosofiya pedagogichnoyi yakosti v sy'stemi neperervnoyi osvity' / I.A. Zyazyun // Visnyk Zhy'tomy'rs'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. – 2005. – # 25. – С. 13–18.
7. Konceptiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly'. Dokument projshov gromads'ki obgovorennya i uxvaleny'j rishennyam kolegiyi MON 27/10/2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennya: 26.03.2018).
8. Mel'ny'k A. O. Psy'xologiya ry'zy'ku v pidpr'yemny'ch'kij diyal'nosti / A. O. Mel'ny'k, A. E. Shelud'ko // Mizhnarodny'j naukovy'j zhurnal «Internauka». – 2017. – # 2(2). – S. 44-47.
9. Naboka O. Navchannya i vy'xovannya majbutnix pidpr'yemciv / O. Naboka // Ridna shkola. – 1999. #9 (837) S.24-28.
10. Navchal'na programa (riven' standartu, akademichny'j riven') «Texnologiyi. 10-11 klasy» URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (data zvernennya: 21.09.2017).
11. Pachkovs'ky'j Yu.F. Pidpr'yemny'chtvo yak predmet sociopsy'xologichnogo doslidzhennya : avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya dok. sociol. nauk: спец. 22.00.04 «Special'ni ta galuzevi sociologiyi» / Yu.F. Pachkovs'ky'j. – Ky'yiv, 2004. – 36 с.
12. Pro vy'shhu osvitu: Zakon Ukrayiny' vid 01.07.2014 r. # 1556-VII. Data onovlennya: 01.01.2018. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>(data zvernennya: 03.02.2018).
13. Pro zatverdzhennya Konceptiyi profil'nogo navchannya u starshij shkoli [Nakaz MON # 1456 vid 21.10.13 r.]. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/ (data zvernennya: 21.09.2017).
14. Programa dlya zagal'noosvitnix navchal'ny'x zakladiv «Trudove navchannya 5-9 klasy» [Zatverdzhena Nakazom Ministerstva osvity' i nauky' Ukrayiny' vid 07.06.2017 # 804]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (data zvernennya: 21.09.2017).
15. Proekt Zakonu pro profesijnu osvitu v Ukrayini. Data reyestraciyi: 10.10.2016. Nomer reyestraciyi: 5160-1. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60075 (data zvernennya: 13.03.2017).
16. Social'no-psy'xologichni problemy' stanovlennya sub'yekta ekonomichnoyi i socializaciyi : monografiya / [T.V. Govorun, N.M. Demby'ch'ka, I.K. Zubiashvilitin.]; zanauk. redakciyeyu V.V. Moskalenko. – Kirovograd : Imeks-LTD, 2012. – 206 с.
17. Filipenko A. V. Gotovnist' molodi do pidpr'yemny'ch'koyi diyal'nosti yak filosof's'ko- pedagogichna problema / A. V. Filipenko // Visnyk NTUU «KPI». Filosofiya. Psy'xologiya. Pedagogika. – 2009. – Vy'p. 3. – S. 13–19.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ В СИСТЕМІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

В. В. Каплінський

Успішність розв'язання проблем сімейного виховання можлива лише за умови готовності батьків, яку в свою чергу може сформувати лише якісно підготовлений до цього важливого аспекту своєї професійної діяльності педагог. Стаття пропонує методику підготовки майбутнього вчителя до роботи з батьками в системі його професійного становлення. Адаптовано ідеї педагогів-класиків, зокрема А.Макаренка і В. Сухомлинського до сучасних умов в контексті більш ефективного розв'язання проблеми сімейного виховання. Особлива увага акцентується на формуванні педагогічної культури батьків та шляхів її формування. Педагогічна культура, складовими якої є культура мови, культура поведінки, культура спілкування, культура педагогічного впливу, обов'язково передбачає оволодіння психолого-педагогічними знаннями та вміннями (як її основою), які забезпечують педагогічну доцільність дій батьків. Ми цілком свідомо спростили і обмежили теоретичну складову статті і включили в її зміст чимало конкретних педагогічних фактів з метою можливого їх використання викладачами педагогічних дисциплін при підготовці студентів до роботи з батьками та під час проходження педагогічної практики. Ідеї, запропоновані в статті, можуть бути корисними також і для батьків.

Ключові слова: професійна підготовка, професійне становлення майбутнього вчителя, сімейне виховання, батьківський авторитет, педагогічні ситуації, педагогічна культура батьків.

THE TRAINING OF A FUTURE TEACHER TO THE WORK WITH PARENTS IN THE SYSTEM OF HIS PROFESSIONAL BECOMING

V. Kaplinskiy

The success of solution of problems in the family upbringing is possible only in condition of parents' readiness which can be formed by a teacher, who is qualitatively trained to this important aspect of his professional practice. The article offers the method of future teacher's training to the work with parents in the system of his professional becoming. The ideas of classical teachers, especially of A. Makarenko and V. Sukhomlynsky, are adopted to the modern conditions of more efficient solution of problems of family upbringing. The readiness to the work with parents, first of all, provides the readiness to the cooperation with them. The main proof of it must be not the organization and holding the large number of individual, group or collective educational events, but their quality, which depends on many factors. Some of them often stay out of our sight, reducing the performance of the above forms of educational work. A special attention is paid to the formation of parents' pedagogical culture and the ways of its creation. The pedagogical culture with its segments, such as the culture of a language, behavior, communication and pedagogical influence provides the mastering with psychological and pedagogical knowledge and skills (as their basis) which determine the expedience of parents' actions. We purposely have simplified and limited the theoretical part of the article, including many specific pedagogical facts in order to use it by teachers of pedagogical subjects during their training of students to the work with parents and their pedagogical practice. The ideas, offered in the article, can be useful for parents as well.

Keywords: professional training, professional becoming of a future teacher, family upbringing, parents authority, pedagogical situations, parents' pedagogical culture.

Результатом успішного професійного становлення майбутнього вчителя має бути не лише його готовність до здійснення навчально-виховного процесу, а і готовність до роботи з батьками як важлива складова системи професійно-педагогічної підготовки. Повністю погоджуємось з О.Я.Савченко у тому, що успіх як початківця, так і досвідченого вчителя, значною мірою залежить від того, чи зуміють вони зробити батьків своїми однодумцями.

Результативність виховних впливів на учнів залежить не тільки від узгодженості між вчителями в школі, батьками в сім'ї як суб'єктами виховання, а й від узгодженості їх між собою. При відсутності такої узгодженості учень, приходячи зі школи, може отримувати абсолютно інші, протилежні шкільним, уроки виховання у сім'ї. Унаслідок цього коефіцієнт корисної дії зусиль педагогів може бути досить низьким, оскільки приходится руйнувати (а це досить важка справа) ті хибні погляди, потреби, переконання, які формуються батьками. Про це свідчать реальні педагогічні ситуації.

Ситуація перша. П'ятикласник Володя живе в забезпеченій сім'ї, носить дорогий одяг і таке ж взуття, постійно має чималі кишенькові гроші, гордиться дорогим мобільним телефоном. Він тримається самовпевнено і зарозуміло. Інші діти заздрять йому, запобігають перед ним. Ярослава